

MARKO LEINO
UNIMAAILMAN
VANGIT

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Kiitos tuesta:
Taiteen edistämiskeskus
Suomen Kirjailijaliitto
Otavan Kirjasäätiö

© Marko Leino ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-42092-7

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

Omistettu Ada Isabellalle.

”Joka ilta kun lamppu sammuu ja saapuu oikea yö,
niin Nukku-Matti nousee ja ovehen hiljaa lyö.
On sillä siniset tossut ja niillä se sipsuttaa,
se hiipii ovesta sisään ja hyppää kaapin taa.”

P. MUSTAPÄÄ (MARTTI HAAVIO)

”Jokainen järkevä ihminen pelkää pimeää.
Järjettömästi.”

ESKO VALTAOJA, TÄHTITIETEILIJÄ

Kun sinä nukut,
minä usein katselen sinua,
hengitän kanssasi samaan tahtiin
ja toivon, että unessasi näet meidät,
että tunnet, että olen lähelläsi,
että suojelen sinua aina,
että vielä silloinkin,
kun minä joskus nukun
ja sinä katselet minua ja meitä,
että vielä silloinkin tunnet,
ei vaan sinä tiedät
olevasi turvassa.

ANNA ALILA

Ensimmäinen uni

Sinä vuonna talvi tuli yhdessä ainoassa marraskuisessa yössä. Aamun hyinen kajo paljasti kaupungin jäätyneet, lumen puuteroinmat kasvot. Keskuspuiston lampi oli muuttunut lyijytaivaan heijastukseksi, sen pinta kuiskaili ritisevällä kielellä pakkasen herruuden koittaneen.

Minä kävelin äitini kanssa kohti keskustaa ja koulua. Pidin kättä äidin talvitakin hihassa, sormemme olivat kietoutuneet yhteen ja äidin lämpö kutitteli ihoani. Ohitimme lammen, jonka ranta helisi kaislojen ympärillä kuin vaisusti keinuva tuulikello.

Kaupungin merenpuoleisella laidalla korkeat punatiiliset savupiiput työnsivät metalliseen ilmaan hiilenmustia henkäyksiä, jotka kohosivat liki epäluonnollisen suorina ja paksuina korkeuksiin. Vasta ylempänä ilmavirtaukset tarttuivat noihin kuin liidulla ja viivoittimella piirrettyihin nokipuikkoihin ja alkoivat ohentaa ja laventaa niitä repalereunaisempiin, pilvimäisempiin muotoihin puhaltaakseen ne lopulta matkoihinsa, ajaakseen näkymättömiin.

”Ada, näetkö tuon korkeimman piipun?” äidin ääni kuului hänen kasvoille levittämänsä kaulaliinan alta vaimeana jostain yläpuoleltani.

”Joo”, minä sanoin. Piippu oli kolmesta piipusta keskimmäinen. Se oli kuin valtava sormi, joka osoitti kohti taivasta.

Äidin lämpimät, pitkät sormet puristivat nopeasti omiani, sitten ote palautui entiselleen.

Äiti kysyi, tiesinkö minä piipun tarinan.

”Minkä tarinan? Sehän on pelkkä savupiippu.”

Äiti ynähti ja kun katsoin ylös, näin hänen pudistavan päätään.

”Ei ole. Itse asiassa mikään rakennus ei ole pelkkä rakennus, mikään tie ei ole pelkkä tie, kuten ei mikään kaupunkikaan ole pelkkä kaupunki. Kaikilla ja kaikella on joku tarina. Jopa tuolla pienellä pensaalla, jonka ohi juuri kävelimme. Useilla paikoilla, rakennuksilla, kasveilla tai ihan millä hyvänsä elottomalla tai elollisella, ei ole pelkästään yhtä tarinaa vaan niitä voi olla kuinka monta tahansa. Ne kaikki ovat täynnä tapahtumia, muistoja, sattumuksia ja elämää, vaikka eivät itse eläisikään. Niin kuin jokainen ihminen luo jo pelkällä olemassaolollaan ja tietysti tekemisillään ympärilleen oman tarinansa, joka on aina ainutlaatuinen ja ainoastaan hänen itsensä kokonaan tuntema, niin myös paikat, rakennukset, kasvit ja niin edelleen luovat itsestään jo pelkällä olemassaolollaan tarinoita, jotka taas elävät ihmisten omien tarinoiden kautta, osana heitä. Ymmärrätkö, mitä minä tarkoitan?”

Myönsin ymmärtäväni, vaikka en ollut ihan varma.

”Hyvä. Tuohon savupiippuunkin, jo sen suunnitteluun, rakentamiseen ja valmistumiseenkin, liittyy varmasti lukemattomia ja taas lukemattomia tarinoita, mutta minun kohdallani niistä riittää tämä yksi, jonka kohta sinulle kerron. Sen jälkeen se on myös osa sinun tarinaasi, ja sinä katsot piippua aina tästä kulkiessasi eri tavalla kuin tähän asti. Vaikka se sinällään onkin yksi ja sama piippu, sen olemus muuttuu sinulle, saa uusia merkityksiä”, äiti sanoi.

Meidän askeltemme luminen rusahtelu hidastui ja vaimeni kokonaan, kun pysähdyimme. Minun kenkäni olivat pyöreäkärkiset ja jotenkin pulleat, äidin kenkien kärjet olivat kuin teroittimella teroitettut, kapeat ja pitkät. Kaulaliinujen kostuttamat hengityksemme höyryivät, kun katsoimme yhdessä kohti korkeaa piippua,

jonka kyljestä kylmän aamun aurinko parhaillaan kuori tummaa mattaa ja taikoi tilalle kirkkaampana hohtavaa punaa.

”Tuo savupiippu oli valmistuessaan vuonna 1923, ei pelkästään tämän kaupungin, joka siihen aikaan ei ollut juurikaan pahaista kylää suurempi, vaan koko maan korkein ihmisvoimin tehty rakennelma. Sitä käytiin ihmettelemässä matkojen takaa. Savupiipun juurella, terästehtaan kyljessä, oli pikkuruinen koju, jonka omistava valokuvaaja vaimoineen teki elantonsa piipun alkuvuosina ainoastaan sillä, että kuvasi paikalle tulleita ihmisiä. Useimmat halusivat kahden kuvan parin. Ensimmäisessä kuvassa he seisoivat tai istuivat valtavan piipun vieressä tunnistettavina, toisen kuvan valokuvaaja taas kävi nappaamassa läheisen kallioniemen kärjestä niin, että sama ihminen oli nyt kuin muurahainen kohti taivasta kurkottavan puun juurella. Savupiipun korkeus on 111 metriä.”

”Se ei tunnu kovin korkealta”, minä sanoin.

”No, ei. Nykyisin se ei edes savupiippujen sarjassa yllä korkeudellaan maan kahdenkymmenen mittavimman joukkoon, saati muiden rakennelmien joukossa. Esimerkiksi tuulivoimalatkin kohoavat yli 200 metrin korkeuteen”, äiti selitti ja kehotti ajattelemaan, kuinka moneen elämään savupiippu oli rakentamisensa jälkeen jättänyt oman näkyvän muistonsa.

Äidin mukaan lukemattomien sukujen perhealbumeissa oli vanhoja mustavalkoisia kuvia, joissa esimerkiksi perheen isoisoisä halasi, parhaat yllänsä ja loppumattomaan nuoruuteen ikuisnettuna, jyhkeää tiiliseinämää ikivirne kasvoillaan. Tai sitten vaikkapa vakavaimmeinen isoisoisoäiti oli istutettu valkoiselle nojatuoille kävelykeppiään puristaen, lapset ja lapsenlapset vierellään, ja piipun tumma seinä takanaan.

”Onko meidänkin vanhojen valokuvien joukossa joku sukulainen savupiippua ihmettelemässä?” minä kysyin.

”On ja paljon enemmänkin”, äiti sanoi ja naurahti. ”Minun isoäitini vanhemmat olivat tuo kuvia ammatikseen ottanut pariskunta,

Einar ja Alexandra. Sinun isoäitisi äiti, Ada, muuten syntyi juuri samaisena vuonna kuin piippu valmistui. Isoäidilläsi on todella paljon sukukuvia piipun ensimmäisiltä vuosilta.”

”Ada?” minä toistin. ”Sama nimi kuin minulla.”

”Niin” äiti sanoi ja puristi taas sormiani. ”Halusimme isäsi kanssa kunnioittaa sukuni perinteitä ja annoimme sinulle nimen isoäitisi äidin mukaan. Aivan kuten omat vanhempani antoivat minulle nimen Alexandran toisen nimen mukaan, joka oli Anna. Siksi myös minun nimeni on Anna. Ja kuten ehkä muistatkin, minun, liki heti syntymänsä jälkeen menehtynyt, isosiskoni taas hätäkastettiin Alexandraksi. Mutta eihän minun nyt siitä pitänyt.”

Äiti irrotti otteensa, niiskautti ja vaiken.

Minun oli vaikea hahmottaa, kuinka alas sukupuussamme piti laskeutua ennen kuin istuisin samalla ajan harmaaksi sivelemällä oksalla isoäitini äidin Adan, nimikaimani, kanssa.

Ojensin käsivarteni ja nostin tumpun peittämän peukaloni pystyyn. Kun suljin ja auoin silmiäni vuorotellen, kaukainen savu-piippu oli olemassa ja sitten se taas oli poissa. Olemassa, poissa, olemassa, poissa...

Mietin, voisiko kaiken taikoa vain silmiä sulkemalla ja avaamalla olevaksi tai taruksi. Jos sulkisin molemmat silmäni, ja pitäisin ne viisusti kiinni, katoaisiko koko kaupunki ympäriltäni? Katoaisiko äiti, äidin tarinat, kaikki ympäriltäni? Ja lakkaisinko minä itsekkin olemasta? Jäisikö minusta silloin mitään tarinaa, edes lyhyttä, jäljelle?

”Mutta torniin palatakseni, ei siinä ollut suinkaan kaikki”, äiti sanoi ja keskeytti pohdintani. ”Se tarina, jonka haluan sinulle jakaa, on vielä kokonaan kertomatta.”

”Miten niin? Entä tuo äskeinen? Isoisovanhemmat, nimet, valokuvat ja kaikki?”

”Se ei ollut suoraan osa minua ja omaa tarinaani, ainoastaan välillisesti. Minun tarinani taas, ja myös sinun, ei liity sukumme vanhaan historiaan vaan tuon piipun nimeen.”

”Nimeen? Mihin nimeen? Minä en nyt ymmärrä.”

”Malta pieni hetki.”

Äiti niisti nenänsä voimakkaasti kangasnenäliinaan, jonka kulmaan oli kultalangalla kirjottu kauniisti taipuvat: *A. A.* ja laskosti liinan sen jälkeen takaisin taskuunsa. Tiesin punaisen nenäliinan olevan osa isisoäitini häälahjaa vanhemmilleni, ja se oli tismalleen samanvärinen kuin vanhempieni saamat tyynyliinat ja pussilakanat.

Äiti tarttui taas paljaisiin sormiini ja veti vasemman käteni rannetta myöten oman takinhihansa uumeniin.

”Tuolla piipulla ei, ihme kyllä, ollut alussa mitään sen kummempaa nimeä. Se tunnettiin vuosikymmenet ainoastaan terästehtaan savupiippuna tai ruukin piippuna. Kunnes sitten kerran, erään loppukesän yön aikana, tapahtui jotain erikoista. Jotain hyvin eriskummallista,” äitini veti happea keuhkoihinsa, pidätti henkeä ja piti harkittua taukoa. Hän katsoi silmät viiruina kohti piippua ja pudisti hitaasti, kuin vieläkin epäuskoisena, villamyssyn verhoamaa päätänsä.

Oli tapahtunut jotain hyvin eriskummallista, mutta mitä? Minä nielaisin ja pidätin äidin lailla hengitystäni.

Me olimme jähmettyneet paikoillemme tuijottamaan silmäkovan yläilmoihin. Minusta tuntui siltä kuin olisimme sirkusteltassa seuraamassa hurjapäisen akrobatiaesityksen huipentumaa. Puutui vain muu yleisö, trapetsitangolla polvitaipeistaan roikkuva ja hitaasti odottavana eestaas keinuva pullealihaksinen, paidaton ilma-akrobaatti. Ja tietenkin toisella trapetsilla käsistään riippuva ja samalla tahdilla liikkuva kapeavartaloinen, kaunis sirkusprinsessa lyhyessä valkoisessa mekossaan.

Olin kuulevinani rumpujen pärinäkin, vaikka toki tiesinkin niiden oikeasti olevan satakunta metriä takanamme olevien raiteiden kolinaa asemalle saapuvan veturin ja sen vaunujen ylittäessä vaihdetta. Rummutus tiheni, valokeiloissa kiiltävien akrobaattien ja köysien varjot sahasivat areenaa keskeltä halki.

Kaikki tiesivät, että kohta prinsessa hyppäisi meidän kaikkien puolesta, meidän kaikkien kanssa. Kohta hän pyörähtelisi halitusti voltteja ilman halki kohti lihaskimppua ja hänen vahvoja käsiään. Ja, toivottavasti, juuri sen hetken jälkeen, kun prinsessan hyppy lakipisteensä jälkeen alkaisi kääntyä nuolimaiseksi ja kiihtyväksi pudotukseksi kohti sahanpuruisen areenan ylle viritettyä turvaverkkoa, joka yhtäkkiä muistutti valtavaa hämähäkinseittiä, jonka nurkassa pelkäsini näkeväni jättimäisen, paksujalkaisen ja karvaisen mustan hämähäkin jähmettyneenä odottamassa, toivottavasti juuri sen hetken jälkeen miehen paksut, voimakkaat sormet napsahtaisivat hänen ranteidensa ympärille kuin raudat ja magnesiumoksidi pöllähtäisi valoissa timanttisena sateena.

Ja me kaikki olisimme turvassa prinsessan kanssa. Valtaisa yhtenäinen henkäys kävisi läpi koko katsomon. Helpotuksen huokauksesta syntynyt ilmavirta tavoittaisi yhdessä miehen kanssa, hänen alapuolellaan, turvallisesti hymysuin spagaattiasennossa keinuvan prinsessan ja hyväilisi hänen ihoaan kuin lämmin, lempeä kesätuuli.

Rummut taukoaisivat hetkeksi ja pärähtäisivät kohta kovaa, orkesteri virittäisi tuttuakin tutumman Julius Fusikin sirkusmelodian ja heti perään koko katsomo ponnahtaisi jaloilleen. Koko telta räjähtäisi yhdeksi huutojen, kiihtyvän musiikin, ilmaan nostettujen käsien ja taputusten kiehuvaaksi mereksi.

”Se päivä oli tarkemmin sanottuna kahdeksas elokuuta vuonna 1991”, äidin ääni ei ollut mielikuvituksessa kehittämäni sirkusmetelin seassa juuri kuiskausta kummempi ja silti kuulin sanat kuin olisin ne itse lausunut. Sekin oli hyvin eriskummallista. Puhumattakaan päivämäärästä, jonka äiti oli juuri maininnut. Se nyt vasta tosi eriskummallista olikin!

”8.8. on sama päivämäärä kuin minun syntymäpäiväni”, huudahdin ja sinkosin itseni voltteja kerien katon läpi ulos sirkusteltasta ja puristin hyppyni vauhdin pysähtyessä äitini sormia huomaamattani niin lujaa, että hän parahti kivusta.

”Auts”, äiti huudahti. ”Sinä murskaat käteni.”

Pyysin anteeksi ja löysäsin otettani. Sillä eihän äiti ollut sentään mikään lihaskimppu trapetsitaiteilija, enkä minäkään ilmavirrasa haukan lailla liitävä sirkusprinsessa, joka yhtäkkiä huomaa, ettei toisella trapetsilla olekaan ketään ottamassa häntä kiinni, ja ettei hänen allaan olekaan turvaverkkoa, vaan valtava tahmainen seitti, jonka nurkassa oudolta vaikuttava kookas synkkä varjo.

Emme tosiaankaan olleet missään sirkuksessa. Seisoimme kahdestaan siinä pakkashuuruudessa ja jotenkin jähmettyneessä maraskuun aamussa, jota aurinko parhaansa mukaan yritti sulattaa soljuvaksi päiväksi.

Me olimme siinä, mutta emme kuitenkaan.

Sillä jotain minusta oli juuri hetkeä aiemmin irronnut, sen minä siinä äidin rinnalla seisoessani tunsin. En vain vielä silloin tiennyt, mitä se oli.

”Se vain tuntui niin oudolta, että innostuin”, minä selitin. ”Kuulinhan minä oikein?”

”Kyllä”, äiti myönsi. ”Se, jolloin savupiippu sai nimensä, tapahtui todellakin päivälleen kuusitoista vuotta ennen syntymääsi.”

Äiti kertoi, että kun työläiset tuona elokuisena aamuna saapuivat töihin, he eivät voineet olla näkemättä savupiippuun yön aikana ilmestynyttä, hohtavan valkoisella maalilla tehtyä tekstiä. Maasta katsottuna noin kahden kolmanneksen korkeudessa piippua julistettiin suurin valuvin kirjaimin koko kaupungille:

**ANNA, RAKASTAN SINUA!
OTTO**

”Sinun ja isän nimet!” minä ihmettelin.

”Kyllä vain”, äiti nauroi. ”Olin silloin 14-vuotias yläkoululainen ja isäsi kaksi vuotta minua vanhempana aloittamassa saman koulun lukiossa ensimmäistä luokkaansa.”

”Oliko isä kiivennyt yöllä piippuun?”

”Malta”, äiti sanoi taas kerran. ”Olinhan minä toki huomannut isäsi, ei häntä voinut olla huomaamatta. Hän oli komea, tummahiuksinen, jatkuvasti hymyilevä ja kohtelias nuorukainen. Hän asui lähellä lapsuudenkotiani, siis nykyistä mummolaasi, ja oli kevätlukukaudella kävellyt joskus, kun lukujärjestyksessämme sattui olemaan sama koulun alkamisaika, laukkuani kantaen koulumatkan kanssani”, äiti jatkoi ja kertoi, ettei kuitenkaan olisi osannut odottaa isän olevan salarakastunut häneen.

He olivat kesälomaan saakka jutelleet matkoilla ihan niitä näitä, pitämistään kirjoista, yhtyeistä, elokuvista, urheilusta, koulusta... milloin mistäkin. Edes koulussa kukaan ei kesäloman aikana savupiippuun ilmestyneen kirjoituksen jälkeenkään yhdistänyt heitä kahta piipun Annaan ja Ottoon.

Kaupungissa ja kohta jo koko maassa kyllä hämmästeltiin, aina iltapäivälehtiä ja lopulta jopa televisioutisten loppukevennystä myöten, kuka oli se hurjapäinen Otto, joka tekstin oli piipun korkeuksiin kirjoittanut. Ja miten ihmeessä hän oli sen tehnyt? Ja kuka taas oli tuo Oton rakkauden salaperäinen kohde, Anna? Oliko valkoisena punaiselta pohjalta kaupungin yllä hohtavan hullunrohkean rakkaudentunnustuksen nuolesa kaksi kärkeä yhden sijaan? Oliko Annan rakkaus Ottoon yhtä hurjaa kuin Oton rakkaus häneen? Sitä kaikki toivoivat: että nuo kaksi, keitä he sitten mahtoivatkaan olla, todellakin olisivat rakastavaiset, että he olisivat löytäneet toisensa ja onnensa.

Äiti kertoi, että hän väistämättä alkoi, isän syyslukukauden aikana yhä useammin ilmestyttyä koulumatkoilla hänen viereensä ja pyytäessään lupaa kantaa hänen laukkuun, pohtia, mahtaisiko valkoisilla hampaillaan aina niin ihanasti hymyilevä, hyvätapainen nuorukainen sittenkin olla elokuisen maalausoperaation takana? Ja voisiko Otto olla salassa rakastunut häneen, vaikka toinen ei mitään siihen viittaavaa käytöksellään osoittanutkaan.

”Entä se laukun kanto sitten?” minä keskeytin.

”No joo, paitsi jos ei oteta lukuun hänen jatkuvaa intoa kantaa laukuani”, äiti naurahti. Ja toki Oton yhä useammin samalla kellonlyömälä alkava, ja pian jo myös loppuvakin, koulupäivä ihmetytti äitiä.

”Miksi et kysynyt?” minä kysyin.

”En kehdannut”, äiti sanoi. ”Ajattele, kuinka noloa olisi ollut, jos olisin ollut aavistukseni kanssa väärässä.”

”Totta”, myönsin. ”Mutta ethän sinä olisi ollut. Tehän olette yhdessä, naimisissa ja teillä on minut!”

”Sekin on tietysti totta”, äiti nyökkäsi. ”Tavallaan.”

”Miten niin tavallaan?” ihmettelin.

Kun syyskuu kulki loppuunsa ja lokakuu toi tullessaan ensimmäiset yöpakkaset, jotka riipivät vihreytensä menettäneet lehdet kahiseviksi matoiksi puiston käytäville, Otto ensimmäisen kerran tarttui äitiä kädestä.

”Non-niin!”

Äiti korjasi, että ensikosketus oli pelkkä avunanto, ei suinkaan osoitus Oton häntä kohtaan tuntemasta kiintymyksestä. Äiti oli huudahtanut ja ollut kaatumaisillaan kengänpohjaansa tarttuneen jäätyneen vaahteranlehden takia loivassa alamäessä. ”Siinä mäessä, jonka jälkeen alkaa taittua se viimeinen mutka, josta lähtevän suoran päässä jo odottaakin koulu ja sen jyhkeä muuri”, äiti tarkensi ja minä nyökkäsin. ”Heti huudahdukseni jälkeen tunsin, kuinka...”

Oton vahvat sormet tarttuivat äidin sivulle lennähtäneen käden sormista lujasti kiinni ja vetivät hänet takakenoisesta asennosta takaisin seisaalleen yhdessä salamannopeassa hetkessä.

Äidin ja Oton kasvot olivat vain muutaman sentin päässä toisistaan.

Äiti haistoi Oton huuruavassa, kiihtyneessä hengityksessä piparmintun tuoksun. Heidän katseensa kohtasivat ja väistivät.

Ja vaikka Otto nopeasti irrotti otteensa ja kumartui heti sen perään poimimaan ja pahoitellen pyyhkimään puhtaaksi maahan puottamaansa äidin koululaukkua, ja äiti kiitti tuesta ja kehotti Ottoa

olemaan välittämättä pakkashileisestä laukusta, olivat he molemmat vaistonneet jonkin välillään peruuttamattomasti muuttuneen.

Lokakuiset myrskyt ja rankkasateet paitsi repivät irti lehtiä, ja pahimmillaan maasta puita ja taloista peltikattoja, ne myös hioivat tehtaanpiippua koristavaa tekstiä päivä päivältä himmeämmäksi ja epäselvemmäksi. Lopulta marraskuun koittaessa piipun rakkautentunnuksesta oli jäljellä enää neljä, jostain syystä yhä melko kirkkaana erottuvaa, hajanaista kirjainta.

Katso, äiti henkäisi ja pysähtyi, kun he Oton kanssa palasivat taas yhtä matkaa iltapäivällä koulusta kotiin. Yöt olivat jo niin pitkiä ja aamut pimeitä, ettei koko piippua kouluun mennessä aina erottanut yöpimeää taivasta vasten.

Savupiippu kylpi marraskuun kylmässä auringossa. Sen punaisessa tiiliverhouksessa oli jäähtyvistä merestä nousseen usvan tartuttamaa jäähyhmää, jossa siellä täällä tummia piirtoja kuin kiemurtelevia jokia jäätyneen maan kartalla.

Mutta se ei saanut nuoria pysähtymään.

Ei, se oli auringon sulattaman jään alta näkyvä teksti:

A N N A

Nyt se ei enää olekaan rakkaudentunnustus, äiti huudahti pettyneenä. Se on sattumalta pelkkä Anna.

Mitä jos se ei ole sattumaa, Anna?

Totta kai se on. Rakkaus on kadonnut kokonaan, äiti huokaisi.

Silloin isä oli tarttunut äitiä toisen kerran kädestä, kääntänyt itseään vasten ja pudistanut päätään: Ei se ole kadonnut mihinkään, päinvastoin. Se on kasvanut niin suureksi, että sen kätkeminen kohta pakahduttaa minut.

Sitten isä oli ottanut äidin toisenkin käden omaansa ja muis-kauttanut hänelle nopean suukon suoraan suulle. Eikä äiti ollut

vastustellut yhtään piparmintulta tuoksuviiden pehmeiden huulien viileää kosketusta.

”Vaikka isäsi heti pyysi minulta suukkoaan ja puheitaan anteeksi, joka tietysti oli ihan hoopoa, hänen kätensä eivät irronneet omistani. Enkä minä halunnutkaan niiden irtoavan. Siitä hetkestä alkoi meidän seurustelumme”, äiti sanoi, ”joka myöhemmin johti kihlaukseen, häihin ja lopulta sinun syntymiseesi”, hän jatkoi ja hymyili. Äidin ilme kiristyi hänen vilkaistessa rannekelloaan. ”Apua, sinähän myöhästyit koulusta ja minä töistä.”

Lähdimme käsi kädessä rientämään kohti samaista alamäkeä, jossa äiti oli ollut kaatua isän kanssa yli neljännesvuosisata sitten.

”Mutta sinä unohdit kertoa, miten isä teki sen”, minä sanoin.

”Minkä?”

”Sen tekstin piippuun.”

”Ei hän tehnytään”, äiti vastasi huohottaen. ”Se oli silkkaa satumaa. Se oli toinen Otto ja toinen Anna.”

”Kuka toinen?”

Äiti sanoi, etteivät he tai kukaan muukaan koskaan saanut selville. Se jäi ikuisiksi mysteeriksi. Ainoa, mikä lyhytaikaista ihmetystä herättäneestä tempauksesta jäi ikinä jäljelle elämään, oli kaupungin vanhan maamerkin uusi nimi. Jo seuraavana keväänä taas täysin tekstittömäksi riisuuntunut savupiippu oli tuosta elokuisesta yöstä lähtien ollut nimeltään Annan torni.

”Ja on toki vieläkin”, äiti sanoi, kun kurvasimme muurin kulmalta kohti pihalle vievää porttia.

”Jäihän siitä paljon muutakin”, minä sanoin. ”Te jätitte. Ja minä.”

Äiti puristi kättäni ja nauroi. ”Totta. Tiedätkö, mitä? Isäsi kosikin minua juuri Annan tornin juurella 8. elokuuta vuonna 2002. Ja meidän hääkuvamme on otettu myös siellä.”

”Niin tietysti”, minä hihkaisin.

Tajusin tietäväni asiasta vasta äitini sanottua sen ääneen. Se kuvassa näkyvä muuri isän ja äidin takana oli savupiippu. Ja toinen

kuva, jossa äiti on isän sylissä, oli tietenkin otettu kallioniemellä, jonka takana Annan torni kohosi. Aivan kuten ne vanhat mustavalkoiset valokuvat, joista äiti juuri hetkeä aiemmin oli kertonut. Vanhempinen valokuva oli vain otettu niin, että tornia tuskin näkyi isän takaa. Oli helppo kuvitella, että hänellä oli pelkästään korkea hassu hattu päässään eikä mitään savupiippua selkensä takana.

”Anna minulle tumppusi”, äiti kuiskasi, kun pääsimme koulun ala-aulaan.

Ohitimme kohteliaasti tervehtien ja kenkiämme kopistellen kopsisaaan istuvan vahtimestarin, joka kohotti merkitsevästi kulmiaan.

”Miksi haluat nämä?” minä ihmettelin, mutta tottelin.

”Sanotaan opettajallesi, että tumppusi olivat kadoksissa. Etsiesämme niitä emme ollenkaan huomanneet ajankulua ja siksi olet myöhässä”, äiti selitti, kun nousimme portaat toiseen kerrokseen. Silmää iskien hän sulloi tumppuni omaan käsilaukkuunsa pitkillä sormillaan, joiden kynnet hän oli lakannut verenpunaisiksi. ”Saat ne takaisin, kun tulen hakemaan sinut koulusta.”

”Sehän on valehtelua”, minä toruin.

”Ei oikeastaan, vain pieni epätarkkuus tapahtuneeseen”, äiti sanoi. ”Me kadotimme tumppujesi sijaan ajantajumme. Eikö se ole melkein sama? Ja nythän sinulla ei oikeastikaan ole tumppuja. Ne ovat kadoksissa.”

”Niin, mutta minähän tiedän, että ne ovat sinulla”, sanoin.

”Oletko ihan varma?” äiti kysyi.

Olimme jo luokan ovella.

”Totta kai olen”, tiuskaisin.

Äidin käsi oli jo kohollaan ja valmiina koputtamaan.

”Vai kuvitteletko sittenkin vain tietäväsi?”

”Äiti.”

”Älä ikinä ole liian varma, Ada”, äiti kuiskasi. ”Sillä koskaan ei voi tietää mitään aivan varmaksi. Meidän oma päämme on hyvin ihmeellinen paikka. Sinne mahtuu kokonainen maailma, jon-

ka kaikki tapahtumat eivät välttämättä vastaa tämän ympärillämme olevan yhteisen maailman todellisuutta.”

”Äiti, älä taas viitsi olla noin vaikea”, yritin, mutta äiti keskeytti.

”Enhän minäkään voi sataprosenttisen varmasti tietää, etteikö Otto sittenkin olisi aikoinaan maalannut rakkaudentunnustustaan piippuun. Ehkä hän ei vain ole koskaan kehdannut myöntää sitä”, äiti jatkoi ja koputti oveen kolmesti. ”Ehkä hän tosiaan onkin sama Otto ja minä sama Anna kuin tornissakin.”

”Mutta, eihän se nyt ole yhtään sama asia”, minä aloitin, mutta suljin sitten suuni kesken vastalauseen, koska juuri sillä hetkellä opettaja avasi oven.

Äiti alkoi suuna päänä selittää ja pahoitella muutaman minuutin myöhästymistäni. Hän otti syyn kokonaan omille harteilleen, mikä tietysti oli ihan aiheellistakin. Hän sentään oli aikuinen ja minä yhdentoista vuoden ikäinen lapsi.

Kun astuin luokan ovesta sisään ja vilkaisin taakse, näin äidin näyttävän minulle kieltään opettajan olkapään yli. Ajattelin pulpettiin istuessani osiemme olevan nykyään yhä useammin väärinpäin. Äiti oli välillä lapsellisempi kuin minä, ja se oli kiusallista.

Katseeni ja ajatukseni karkasivat ensimmäisen tunnin aikana monta kertaa opetuksesta ikkunaan. Kaukana lehdeettömien hevostastanjoiden yläpuolella, alati kiihtyvän lumisateen seasta koko ajan heikommin, erottui pieni pätkä savupiipun huippua. Tai Annan tornia. Miksi en ollut aiemmin kuullut tarinaa? Miksi äiti ei ollut kertonut? Tai isä? Tai isoäiti? Miksei kukaan ollut?

Aamulla alkanut sakea pyry veti lopulta valkoisen verhon maiseman eteen ja sulki koko koulurakennuksen omaksi pieneksi kosmokseksi.

Lounaan jälkeen en enää kyennyt näkemään hevostastanjoista, saati äidin nimikaimatornista, pilkhadustakaan.

Lunta leijaili vielä silloinkin valtavina joutsenensulkina koulun asfaltoidulle pihalle, kun seisoin portailla reppu selässäni ja kädet

työnnettyinä syvälle toppatakkini taskuihin. Äitiä ei näkynyt, vaikka kello oli jo melkein puoli neljä.

Piha oli tyhjä. Päivä alkoi tummentua varhain saapuvaan iltaan ja minulla oli kylmä. Ja minua harmitti, ettei minulla, toisin kuin kaikilla luokkakavereillani, koko koululla, kai liki koko muulla maailmalla, vieläkään ollut älypuhelinta.

Minulla ei ollut ylipäätään minkäänlaista matkapuhelinta vain sen takia, että isäni ja äitini, etenkin äiti, jota isä aina myötäili, vastustivat sellaisten hankkimista. He vastustivat koko digitalisaatiota, josta niin paljon puhuttiin.

Meidän koko perheemme eli ja oli ilman puhelimia. Olimme outolintuja. Elimme äitini tahdon mukaisesti hänen luomassaan digivapaassa kuplassa, jonka sisälle minutkin oli pakotettu jäämään. Meidän perheemme eli kuin toisessa ajassa, väärässä ajassa, jos minulta kysyttiin. Välillä tuntui, että olimme vanhempieni, erityisesti äidin, takia kokonaan jossain toisessa ulottuvuudessa ja maailma ympärillämme pelkkä kolmiulotteinen harha.

Ja asioiden ollessa näin, en ollut nytkään kyennyt soittamaan yhtikäs millään laitteella yhtään mihinkään ja kysymään, missä ihmeessä äiti oikein viipyi.

Lopulta portilla ja sitten pihalla näkyi liikettä.

Tuttu hahmo lähestyi puuskaisessa tuulessa merenä aaltoilevan lumen poikki. Se ei kuitenkaan ollut äiti, se oli isoäitini.

Isoäidin kasvot olivat kiiltävät. Kaikki kosteus ei ollut pelkästä hänen iholleen sulaneesta lumesta aiheutunutta. Ei, siinä oli mukana hänen sumuisista silmistään tihkuvaa suolaista vettä.

”Ada”, isoäiti sanoi tukahtuneella äänellä.

”Missä äiti on?” kysyin ja yritin portailta varvistella yhä korkeammalle.

Pyrin katsomaan isoäidin ohi ja yli nähdäkseni äitini koulun muurin luona, piilottelemassa portin vierellä. Hupsuttelemassa kustannuksellani niin kuin hänellä niin usein tapana oli.

Mutta ei siellä ollut ketään. Sen minä ehdin nähdä ennen kuin isoäiti oli edessäni, ennen kuin hänen käteensä olivat kietoutuneet ympärilleni, ja ennen kuin hän puristi minua lujasti itseään vasten. Niin lujasti kuin toivoisi minun sulavan osaksi häntä tai hänen itsensä osaksi minua.

”Otto, sinun isäsi, on juuri sairaalassa”, isoäiti aloitti.

”Isä? Sairaalassa? Mitä isälle on tapahtunut?” minä keskeytin.

”Ei, vaan hän on juuri nyt katsomassa meidän Annaa. Anna, sinun äitisi, on huonossa kunnossa”, isoäidin ääni vapisi samassa tahdissa hänen vartalonsa kanssa.

”Äiti!” huusin niin lujaa kuin pystyin.

Ääneni kiisi kuin pulleapurjeinen vene aaltoilevan lumimeren poikki muurille, kimposi sieltä takaisin kohti meitä ja tavoitti oudosti laineilevana kuiskauksena omat korvani.

Mutta minun ajatuksiani kaiku ei tavoittanut. Minä yksinkertaisesti kieltäydyin hyväksymästä isoäitini sanoja.

Isoäidin sanomassa oli oltava joku virhe.

Koko tilanteessa oli oltava joku hirvittävä väärinymmärrys.

Suljin kostuvat silmäni.

Ja samassa kuulin taas rummut. Ne pärisivät niin hurjasti, etten kuullut niiden alta trapetsilta putoavan prinsessan suoraa huutoa. Näin vain kasvot, jotka kääntyivät katsomaan suoraan minua. Ne olivat äidin kasvot, jotka olivat jähmettyneet kauhusta.

Ei, äiti ei katsonutkaan minua vaan ohitseni.

Käänsin päätäni ja siristelin samaan suuntaan.

Pimenevän koulunpuhan nurkassa, kivimuurin vieressä oli musta ja valtava varjo, kuin tukkijalkainen ja tiheäkarvainen hämähäkki olisi kyyristelty paikalleen jähmettyneenä odottamassa.

Pakotin silmäni auki ja isoäiti seiso i edessäni.

Hän puristi minua kuin pelkäisi minun karkaavan käsistään.

Toinen uni

Istuin keskellä sairaalan kolisevaa, kilisevää kahvilaa. Pöydällä edessäni oli isän minulle ostama pillimehu ja juustosämpylä.

”Kyllä tämä tästä vielä”, isä sanoi reippautta rahisevaan ääneensä tavoitellen, mutta siinä kummemmin onnistumatta. ”Viisi prosenttia on parempi kuin ei mitään. Paljon parempi.”

”Juuri niin”, isoäiti hänen vierellään toisti. ”Se on yksi kahdestakymmenestä”, hän lisäsi ja, kuin omien sanojensa tylyn sisällön tajuttuaan, vaiken.

Kun isoäiti yritti nostaa kahvikuppiaan, se keikkui täriskevissä sormissa holtittomasti. Hän laski kupin takaisin valkoiselle tassille, jossa oli nyt tummanruskea piiri putousreunaisen kupin ympärillä. Sen jälkeen isoäiti risti kädet syliinsä ja jähmettyi niille sijoilleen.

Isä veti happea ja avasi suunsa puukeakseen omia ja isoäidin toivorikkaita ajatuksia uusiksi lauseiksi, mutta ei sitten sanonutkaan mitään vaan tyytyi nuolaisemaan huuliaan. Isoäitikin imaisi värisävästi ilmaan keuhkoihinsa ja aukoi hetken suutaan, luovutti sitten.

Nyt molemmat olivat sen näköisiä kuin he yrittäisivät kilvan pidätellä hengitystään. Oli ikään kuin he pelkäisivät jonkun puhkeavan ja hajoavan, jos he puhaltaisivat keuhkonsa tyhjiksi. Ehkä he